

Gerovės šovinizmas

Giedrė Svirbutaitė-Krutkienė

Lietuvos teisės institutas
Law Institute of Lithuania
giedre.svirbutaite@gmail.com

Arvydas Guogis

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo institutas
Public administration institute at Mykolas Romeris university
arvydasg@mrni.eu

Santrauka. Straipsnyje atskleidžiama, kaip amžių sandūroje Vakarų pasaulyje, taip pat Vidurio ir Rytų Europoje pozicionavo save dešinėsios ekstremistinės politinės partijos, kurių ideologinį pagrindą sudarė nacionalizmo ir gerovės šovinizmo samplaika, o praktinėje veikloje buvo akivaizdus imigrantų atmetimas arba noras jų neprileisti prie savo šalių gerovės sistemų išmokų ir paslaugų. Autoriai, remdamiesi antriniais socialinių tyrimų, tokių kaip *European Social Survey*, Tarptautinio valiutos fondo ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenys bei tam tikrų užsienio autorių interpretacijomis, atskleidžia šiuolaikiniam pasauliui ypač aktualų ekstremistinių dešiniųjų partijų stiprėjimą, kai jos nėra nusiteikusios dalytis savo valstybių gerovės sistemų vaisiais su imigrantais iš Rytų ir Pietų šalių. Straipsnio pabaigoje autoriai iškelia vieną iš esminių dabartinio socialinio mokslo ir praktikos klausimų – kodėl „socialiai atskirtųjų“ ir gaunančių mažas pajamas elektorato vieta šiuolaikinėje Vakarų visuomenėje slenka nuo kairiųjų partijų į dešiniųjų ekstremistinių partijų pusę? Šiam atsakymui rasti būtini tolesni nuodugnūs tyrimai. Šis straipsnis yra pirmasis gerovės šovinizmo tematikos straipsnis Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: dešinėsios ekstremistinės politinės partijos, gerovės šovinizmas, nacionalizmas, gerovės valstybės, socialinės išmokos, socialinės paslaugos.

Welfare Chauvinism

Summary. The authors in the article reveal the positioning of extreme right political parties in the Western world and Central and Eastern Europe by following such ideological basis as nationalism and welfare chauvinism, practically rejecting immigrants and their willingness to use the benefits and services of the mentioned welfare systems in the presented Western as well as Central and Eastern European countries. The authors maintain their position, applying the secondary data from European Social Survey, International Monetary Fund and OECD data as well as interpretations of the authors from different foreign countries. In the end of the article the authors pose the one of the most interesting scientific and practical questions – why the place of the electorate of the „socially excluded“ and having low income voters is moving from the left political parties to the side of the extreme right political parties? The further research is necessary in the following direction. This article is the first article of the theme on social chauvinism in Lithuania.

Key words: right wing extremist political parties, welfare chauvinism, nationalism, welfare states, social benefits, social services

Received: 2/3/2019. Accepted: 19/08/2019

Copyright © 2019 Giedrė Svirbutaitė-Krutkienė, Arvydas Guogis. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

XX–XXI amžių sandūroje Europoje labai padidėjo politinio spektro kraštutinės dešinės politinių jėgų įtaka. Akivaizdu, kad jų sustiprėjimą nulėmė aštrėjantis imigracijos klausimas, kai Europos šalis užplūdo milžiniškas migrantų kontingentas iš Rytų ir Pietų šalių, o šio klausimo viena iš sudedamųjų dalių yra socialinių išmokų ir socialinių paslaugų sistema, kuria gali arba negali naudotis naujieji imigrantai. Kraštutinės dešinės politinės partijos, dažnai įvardijamos kaip „dešinieji ekstremistai“, pasinaudamos imigracijos problemos kontroversiškumu, sustiprino savo nacionalistinę ideologiją, kurią priešpriešino Europos Sąjungos integracijai ir kosmopolitiškumui. Kraštutinių dešiniųjų pozicijas stiprino ir tai, kad jie pasižymėjo ne tik stipria nacionalistine teorija, bet ir siūlė praktinius imigrantų problemos sprendimo būdus: neteikti jiems socialinių išmokų ir paslaugų arba paprasčiausiai išvyti iš šių šalių, arba visiškai jų neįsileisti. Nors tiesiogiai nebuvo sakoma „Europa – europiečiams“, bet faktiškai kraštutinės dešinės politinės jėgos vadovavosi šiuo teiginiu. Jos pasireiškė tiek Vakarų Europos šalyse – Prancūzijoje, Ispanijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Švedijoje ir kitur, tiek ir – Vidurio bei Rytų Europos šalyse – Lenkijoje, Vengrijoje ir kitur. Tokiai kraštutinių dešiniųjų politikai apibūdinti ypač tinka gerovės šovinizmo terminas, kuris geriausiai išreiškia gerovės teikimo „tik saviems“, bet ne „svetimiems“ teoriją ir praktiką.

Atskirai reikia pažymėti faktą, kad politikai, administratoriai ir socialinių bei humanitarinių mokslų atstovai gerokai vėluoja analizuodami greitai pakitusią ir naujai susidariusią politinę situaciją Europoje ir pasaulyje. Faktiškai per keliolika pastarųjų metų Vakaruose dar labiau apiro tradicinė gerovės valstybė, besistengianti užtikrinti gerovę visiems, juos integruojant ir nukreipiant pageidaujama ir prognozuojama linkme. Nors jau pasirodė tokių autorių, pavyzdžiui, Schumacher ir Kersbergen (2014), Reid (2015), Alfonso ir Papadopoulos, (2015), Ennser-Jedenastik (2017), Heizmann, Jedinger, Perry (2018) bei kitų autorių darbų, nagrinėjančių šią problemą, tačiau tiek moksle, tiek politikoje, tiek praktikoje dar per mažai suvokiama, kad pasaulis ir Europa įžengė į naują vystymosi, o gal regreso stadiją, kai dauguma gyventojų nebepatenkinti tiek viešąja politika, tiek viešuoju administravimu apskritai, regreso ženklų matoma net ir anksčiau socialiai pirmavusiose Vakarų Europos gerovės valstybėse. Dar visiškai neseniai buvo pradėta kalbėti apie „naująjį viešąjį valdymą“ (angl. *New Public Governance*) kaip socialumo alternatyvą „naujamajam viešajam vadybai“ (angl. *New Public Management*), o pasirodo, kad net ir tradiciniam vėberiniam, hierarchiniam viešajam administravimui nebeužtenka nei jėgų, nei žinojimo, nei išteklių dorotis su imigrantų socialinėmis problemomis. Šio straipsnio tikslas, naudojantis aprašomuoju analitiniu ir lyginamuoju metodais, atskleisti gerovės šovinizmo reiškinį ir požiūrį į jį iš socialinio mokslo perspektyvos. Jame naudojami antriniai socialinių tyrimų, tokių kaip *European Social Survey*, Tarptautinio valiutos fondo ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenys bei tam tikrų autorių interpretacijos. Svarbu pažymėti, kad Lietuvoje tai yra pirmasis straipsnis šia tema.

1. Gerovės šovinizmo samprata ir reikšmė gerovės valstybės kontekste

Koks turėtų būti valstybės ir jos institucijų požiūris į tuos, kurie nėra piliečiai, t. y. nėra apibrėžtos bendruomenės nariai, bet kurie yra nuolat šalyje gyvenantys, reziduojantys asmenys, turintys teisę gauti bent kai kurias pagrindines teises, paramą? Šis klausimas ne tik sutelkia sociologų, politologų ir ekonomistų dėmesį, bet ir lemia besiskiriančią visuomenės nuomonę.

Gerovės šovinizmas išsidėsto viename spektro gale ir dažnai dėl to priskiriamas labiau ribojančiam požiūriui. Tai – vis daugiau tyrėjų dėmesio sulaukianti ir aštresnes diskusijas kelianti tema. Gerovės šovinizmas – politikos principas, pagal kurį nauda turi būti didelė, bet juntama tik piliečių. Jį parlamentinių rinkimų metu propaguoja kraštutinės dešinės partijos. Šios partijos priėmė strategijas, kurios skatina išskirtinį nacionalizmą kartu su dosnia parama, kuria gali naudotis tik „teisėti“ gyventojai (Edsall, 2014). Kraštutinės dešinės partijos kaltina elitą, kad šis sumažino gerovę jos nusipelnusiems vietiniams gyventojams, o suteikia dalį gerovės to nenusipelnusiems imigrantams. „Turime išsaugoti mūsų gerovę ir mūsų socialinę politiką mūsų tėvynainiams, taip pat suteikti jiems pirmumo prieigą prie užimtumo ir būsto“, – yra pasakiusi Marine Le Pen (Schumacher, Kersbergen, 2014).

Gerovės šovinizmas yra ganėtinai naujas reiškinys. Ši sąvoka atsirado socialinės politikos tyrimuose, analizuojančiuose rinkėjų elgseną ir požiūrį į imigraciją. Konceptija buvo naudojama paaiškinti augančio kraštutinės dešinės partijų elektorato sėkmę Europoje ir šios sėkmės ryšį su imigracinėmis nuostatomis. Gijs Schumacher ir Kees van Kersbergen nuomone, gerovės šovinizmo pradžia sietina su Danijos liaudies partija ir šios partijos sėkme rinkimuose bei įtaka vyriausybės politikai, o tai paskatino gerovės šovinizmo sklaidą ir kitose valstybėse – tarkim, Nyderlanduose, Švedijoje ir Prancūzijoje (Schumacher, Kersbergen, 2014). Mokslinėje literatūroje gerovės šovinizmo sąvoka pirmą kartą paminėta 1990 m. Jørgen Goul Andersen ir Tor Bjørklund Danijos ir Norvegijos progreso partijas analizuojančiame straipsnyje „Structural changes and new cleavages: The progress parties in Denmark and Norway“, kuriame išreikšta idėja, kad gerovės paslaugos turėtų būti teikiamos tik „mums patiems“ (Andersen, Bjørklund, 1990). Paprastai gerovės šovinizmo terminas vartojamas apibūdinti etninių, nacionalinių principų taikymą socialinėje politikoje. Pačia paprasčiausia prasme gerovės šovinizmas skatina palankesnes gerovės nuostatas (išmokas, paslaugas ir kt.) piliečiams, o ne piliečiams jos turėtų būti ribojamos (jei apskritai teikiamos).

Yra skirtingos gerovės šovinizmo pozicijos (laipsniai) (Reeskens, Oorschot, 2012). Viena pozicija reikalauja sąlygos, nurodančios, kad socialinės išmokos priklausau nuo ankstesnių įnašų (indėlių) į gerovės sistemą, o tai paprastai reiškia darbą ir mokesčių mokėjimą. Kita pozicija brėžia liniją pilietybės pagrindu. Trečia, radikalesnė pozicija, kad gerovės sistema turi būti apribota, suteikiant prieigą prie jos tik etninės grupės nariams. Ypač radikali pozicija netgi nurodo, kad tai turi būti tik asmenys, turintys protėvių toje valstybėje. Nagrinėjant šias skirtingas pozicijas galima pažymėti, kad konfliktai tarp vietinių ir nevietinių gyventojų (imigrantų) kyla iš tikros ar net įsivaizduojamos konkurencijos dėl ribotų ir vertingų išteklių, pavyzdžiui, darbo vietų, prieinamų būstų, piniginių išmokų ir kt. Tokie konfliktai yra suvokiami kaip nulinės sumos žaidimai, kuriuose viena grupė laimi kitos grupės sąskaita (Heizmann, Jedinger, Perry, 2018). Tie, kurių socialinė ir ekonominė padėtis yra panašiau-

sia į imigrantų, jaučiasi labiausiai pažeidžiami ir imigrantus mano esant didžiausia grėsme varžantis dėl tų pačių išteklių. Kadangi imigrantai dažniausiai yra mažiau išsilavinę, nekvalifikuoti ir priklausomi nuo socialinės paramos, vietiniai žemesnio socialinio ir ekonominio statuso gyventojai, labiau tikėtina, pasižymės gerovės šovinizmo požiūriu (Waal, Achterberg, Houtman, Koster, Manevska, 2010).

Ne visi mokslininkai gerovės šovinizmo sampratą traktuoja taip pat. Kai kuriuose tyrimuose dėl partijų konkurencijos gerovės šovinizmo samprata vartojama dvimatės politikos erdvės pozicijai apibrėžti, kai kairiųjų partijų pozicijos socialiniais ir ekonominiais klausimais yra derinamos su dešiniųjų partijų pozicijomis kultūriniais aspektais (ypač imigraciniais) (Ennser-Jedenastik, 2017). Tai nėra visiškai teisinga, nes gerovės šovinizmas yra labiau politinis požiūris, kuriuo siekiama, kad gerovė (suprantama kaip socialinės paslaugos, išmokos ir kt.) būtų teikiama vietiniams gyventojams, t. y. sukuriant vietinių gyventojų pirmenybę prieš nevietinius gyventojus. Kitais žodžiais tariant, gerovės šovinizmo sąvoka jungia kairiųjų pažiūrų socialinės politikos poziciją dėl vietinių gyventojų ir dešiniųjų pažiūrų socialinės politikos poziciją dėl nevietinių gyventojų.

Gerovės šovinizmą galima analizuoti dvejopai, dviem kryptimis – pasiūlos ir paklausos. Atitinkamai galima suskirstyti ir gerovės šovinizmą analizuojančią mokslinę literatūrą. Pasiūlos kryptis suprantama kaip politikos pasiūla, t. y. partijų ideologija ir politikos platforma. Dalis gerovės šovinizmą analizuojančių mokslinių tyrimų koncentruojasi būtent į dešiniųjų (dažnai kraštutinių ar net populistinių) partijų politikos programas, nuostatas, elgseną ir pan. O paklausos kryptis suprantama kaip rinkėjų pageidavimai. Į paklausos kryptį orientuotuose tyrimuose daugiau dėmesio skiriama rinkėjų, jų elgsenos analizei, ypač rinkėjų pageidavimams dėl persikirstymo imigrantams. Bandoma išskirti veiksnius, lemiančius rinkėjų pritarimą gerovės šovinizmo požiūriui. Daugelyje remiantis apklausomis atliktų tyrimų nustatyta, kad imigrantai yra mažiausiai nusipelnusios socialinės grupės, o imigrantų populiacijos dydis ir požiūris į migraciją formuoja persikirstymo nuostatas (Ennser- Jedenastik, 2017). Taigi toliau gerovės šovinizmo samprata, raiška ir priežastys bus nagrinėjami dviem kryptimis – pasiūlos ir paklausos.

2. Gerovės šovinizmo pasiūlos kryptis

Nors Europos (ypač Vakarų) partijų sistemų transformacija dėl radikalių partijų įtakos buvo daugelio mokslinių tyrimų objektas, jos padariniai viešajai politikai formuoti ir ypač gerovės valstybės politikai išlieka dviprasmiški. Daugumos mokslininkų tyrimuose analizuojant kraštutinės dešinės partijų pozicijas Europos Sąjungos ir imigracijos klausimais, dažnai nagrinėjamas ir pagrindinių partijų (angl. *mainstream*) atsakas, reakcija į kraštutines partijas. Tik nedaugelis mokslininkų savo kraštutinės dešinės partijų tyrimuose paliečia gerovės valstybės tematiką, o tie, kurie į ją vis dėlto įsigilina, labiau siekia paaiškinti gerovės valstybės įtaką kraštutinei dešinei remti, t. y. kokią valstybėje esama gerovės santvarka turi įtaką rinkėjų palankumui / nepalankumui tokioms partijoms (Alfonso, Papadopoulou, 2015).

Tradiciškai kraštutinės dešinės partijos buvo „nišinės“ partijų sistemoje, ypač griežtos imigracijos politikos srityse. Vis dėlto pastaruoju metu tokios partijos propaguoja idėją, kad

nacionalinės gerovės valstybės yra skirtos gyventojams nuo padidėjusios internacionalizacijos ir globalizacijos keliamos rizikos apsaugoti ir jau vien todėl sulaukia didesnio rinkėjų palaikymo. Kraštutinės dešinės partijos remiasi labiau kultūriniais argumentais, griežtai pasisako prieš daugiakultūriškumą, o jų požiūris į imigraciją ir persikirstymą koncentruojasi į tam tikrą „nusipelnymo“ sampratą – tik tie, kurie yra tautinės etninės bendruomenės nariai, nusipelno gerovės valstybių apsaugos.

Tuo kraštutinės dešinės partijos išsiskiria iš kitų partijų, nes savo socialinės gerovės politikos srityje siūlo aiškiai suskaidytą diskursą, skelbia priėjimą prie dosnios paramos ir socialinių išmokų, bet tuo pat metu teigia, kad pati prieiga turėtų būti suteikta tik tiems asmenims, kurie yra tautinės etninės bendruomenės nariai, taip neįtraukiant imigrantų, pabėgėlių ir kitų „užsienio“ asmenų. Nors tarptautinės migracijos srautai tapo nuolatiniu reiškiniu, imigracija dažnai laikoma didele našta įvairioms institucijoms, ypač gerovės valstybei. Gerovės programos yra pagrindinės valstybės finansuojamos gėrybės ir paprastai tai išlieka „nacionalinių piliečių“ prerogatyva, nors ne piliečiai negali būti visiškai pašalinami iš šių programų. Tačiau, nepaisant integracijos politikos, imigrantų prieiga prie šių išteklių tebėra ginčytinas klausimas. Toks šiuolaikinėms antiimigracijos partijoms būdingas kovos su imigrantais ir leftistinių pozicijų derinys gerovės klausimais ir yra suprantamas kaip „gerovės šovinizmas“ (Careja ir kt.).

Pagrindinė problema, kurią politizuoja kraštutinės dešinės partijos, yra ne ekonominio persikirstymo, bet imigracijos kontrolės. Nors darbininkų klasės rinkėjai gali balsuoti už kairiąsias partijas dėl jų socialinės ir ekonominės darbotvarkės, jie dažniausiai balsuoja už kraštutinės dešinės partijas dėl savo pozicijos neekonominėse srityse (Alfonso, Papadopoulos, 2015). Pastaraisiais metais daugelyje demokratijų kraštutinės dešinės partijos sulaukė didesnės rinkimų sėkmės. Pabėgėlių krizės pradžia 2013 metais daugelyje Europos valstybių leido kraštutinės dešinės partijoms įgyti stipresnes pozicijas. Būtent padidėjusi imigracija dažnai išskiriama kaip pagrindinis argumentas aiškinant kraštutinės dešinės partijų palaikymą, jo didėjimą ir atitinkamai gerovės šovinizmo idėjų sklaidą.

Nors pabėgėliai nėra ekonominiai migrantai (pabėgėliai suprantami kaip imigrantų, kurie bėga nuo nepatogių sąlygų savo namų šalyje, o priimančioje šalyje jiems yra suteiktas pabėgėlio statusas, rūšis (Neumayer, 2004)), jie taip pat yra vedami stiprių ekonominių motyvų, dažniausiai siejamų su darbo paieškomis. Tačiau visuomenėje plačiai vyrauja įsitikinimas, kad dauguma pabėgėlių yra būtent ekonominiai migrantai, kurie dažniausiai yra nekvalifikuoti, ieško prieglobsčio, nedarbo ir socialinių pašalpų ir dėl to specialiai pasirenka tas valstybes, kurios turi dosnesnes gerovės sistemas. Tokiam reiškiniui apibūdinti dažnai vartojamas prieglobsčio pirkimo (angl. *asylum shopping*) terminas (Vadlamannati, Kelly, 2017).

Pabėgėlių srautai Europoje nėra naujiena, tačiau anksčiau tokie srautai buvo kur kas stabilesni ir mažesni. Tačiau įvykiai po 2013 metų pabėgėlių krizės šį klausimą iškėlė į priekį. Didelė ir staigi imigracija lėmė balsų už kraštutinės dešiniąsias partijas, kurios garsiai priešinosi ir protestavo dėl pabėgėlių priėmimo savo šalyje, didėjimą. Pavyzdžiui, Švedijos demokratų partija, siekdama atgrasyti nuo noro patekti į Švediją, sukūrė itin kontroversišką reklamą su žinute, skirta pabėgėliams ir prieglobsčio ieškotojams. Televizijos reklamoje skambėjo žodžiai: „Jokių pinigų. Jokių darbų. Jokių namų. Jokios gerovės. Sveiki atvykę į

Švedija.“ (angl. *No money. No jobs. No homes. No welfare. Welcome to Sweden*) (Reid, 2015). Partija skelbė nuostatas, kad dideli pabėgėlių srautai yra didžiulė našta Švedijos gerovės sistemai. Ir tai tik vienas iš pavyzdžių – panašių argumentų laikosi ir daugelis kitų Europos kraštutinės dešinės partijų.

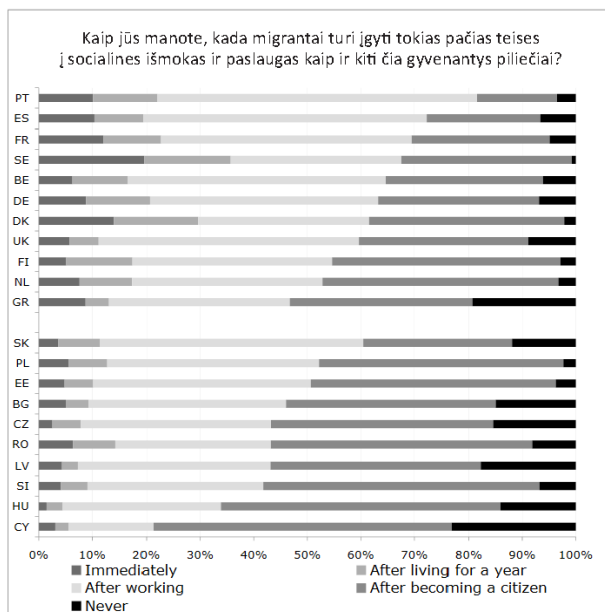
Čia verta iškelti klausimą – ar kraštutinės dešinės partijos sėkmingai pasinaudoja savo rinkimine jėga, o kai kuriais atvejais parlamentine pozicija, kad gerovės šovinistines nuostatas paverstų viešosios politikos dalimi?

Kraštutinės dešinės partijos gali naudoti tiesiogines ir netiesiogines politikos strategijas, siekdamos panaikinti imigrantams prieigą prie gerovės sistemų ir galimybę gauti socialinę apsaugą (Careja, Elmelund-Præstekær, Baggesen, Klitgaard, Larsen, 2016). Tiesioginė strategija apima aiškias selektyvios politikos priemones, kuriomis siekiama paveikti imigrantus. Pavyzdžiui, Danijoje 2015 metais įvesta „integracijos nauda“ (angl. *integration benefit* arba *integration allowance*). Pagal šią priemonę, išmokos bedarbiams teikiamos tik tada, jei jie gyveno Danijoje ne mažiau kaip septynerius metus iš pastarųjų aštuonerių, tačiau šios išmokos yra mažesnės nei įprastinė socialinė parama.

Netiesiogine strategija, atvirkščiai, siekiama paveikti konkrečią tikslinę grupę, pavyzdžiui, bedarbius. Šioje strategijoje naudojama tuo, kad viena ar kelios konkrečios grupės gali būti labiau paveiktos, nes jos yra per daug atstovaujamos kaip naudos gavėjos pagal visuotines socialines programas. Pavyzdžiui, išmokų šeimoms sumažinimas paveiktų visas šeimas su vaikais, tačiau tai darytų didesnę poveikį imigrantų šeimoms, nes jos yra linkusios turėti daugiau vaikų nei vietinės šeimos.

Dažnai baiminamasi, kad kraštutinės dešinės partijos gerovės šovinizmo nuostatas pavers viešosios politikos kryptimi, tačiau yra keletas veiksnių, kurie trukdo kraštutinės dešinės partijoms tiesiogiai perkelti tokias nuostatas į socialinės politikos priemones. Pirma, Vakarų demokratijose antidiskriminaciniai įstatymai draudžia bet kokią diskriminaciją etniniu ar tautybės pagrindu (Emmenegger, Careja 2012). Tai užkerta kelią įgyvendinti tas politikos priemones, kurios tyčia riboja tam tikrų grupių priėjimą prie socialinės paramos ar išmokų. Antra, partijų politiką formuoja ir rinkimų taisyklės (Careja ir kt., 2016). Mažoritarinėje rinkimų sistemoje kraštutinės dešinės partijoms sunku sulaukti didelės paramos, kuri leistų sudaryti daugumą parlamente ir taip įgyti didesnę svorį. Mažesnės partijos yra labiau linkusios siekti savo tikslų proporcinėse rinkimų sistemose, kuriose jos gali tapti koalicinės vyriausybės dalimi arba įgyti pozicijų pagrindinėje partijų sistemoje. Esant tokioms sąlygoms kraštutinės dešinės partijos gali derėtis dėl savo tikslų su pagrindinėmis partijomis. Nors kai kurios pagrindinės partijos artėja link gerovės šovinizmo argumentų, mažai tikėtina, kad pagrindinės partijos pasisakytų už gerovės šovinizmą tokiu mastu, koku siūlo kraštutinės dešinės partijos, nes tai gali drastiškai sumažinti rinkėjų, kurių požiūris nėra toks griežtas imigrantų atžvilgiu, skaičių. Taigi, net jeigu kraštutinės dešinės partijos turėtų stiprias rinkimines pozicijas ir pasižymėtų palankiomis derybinėmis pozicijomis parlamente, tiesioginis gerovės šovinizmo perkėlimas į socialinę politiką būtų itin retas reiškinys. Galiausiai, kraštutinių partijų egzistavimas nėra būtina sąlyga gerovės šovinizmo idėjų sklaidai. Štai skirtingose Europos valstybėse buvo atliktos Europos socialinio tyrimo (angl. *European Social Survey*) apklausos, norėta išsiaiškinti respondentų nuomonę, nuo kada imigrantai turėtų įgyti teisę į

socialines pašalpas ir paslaugas. Rezultatai parodė, kad, pavyzdžiui, Portugalijoje, kurioje nėra aktyvių kraštutinės dešinės partijų, ir Ispanijoje, kurioje 2010–2011 metais dar nesireiškė kraštutinė dešiniųjų VOX partija, daugiau nei 50 proc. respondentų buvo tos nuomonės, kad imigrantai teisę į socialines pašalpas ir paslaugas gali įgyti tik tada, kai bent metus bus išdirbę ir sumokėję mokesčius.

1 pav. Požiūris į imigrantus

Šaltinis: Eichhorst ir kt. (2011) Migrantų integracija ir jos poveikis darbo rinkai. Internetinė prieiga: http://ftp.iza.org/report_pdfs/iza_report_40.pdf.

Taigi, nors kraštutinės dešinės partijų įtaka yra reikšminga gerovės šovinizmo idėjų sklaidai, tai nėra būtina sąlyga šiems nuostatomis gyvuoti. Kraštutinės dešinės partijų vaidmuo yra svarbus, tačiau ribotas, sudaro tik pasiūlos kryptį, šalia kurios egzistuoja ir kita kryptis – paklausos, t. y. visuomenė, jos nuomonė ir poreikiai, kurie taip pat turi didžiulę įtaką gerovės šovinizmo nuostatomis formuoti, palaikyti ir jų sklaidai.

3. Gerovės šovinizmo paklausos kryptis

Dar 1983 metais švedų sociologas Walter Korpi pristatė demokratinės klasės kovos modelį (angl. *democratic class struggle*), iš kurio vėlesniuose tyrimuose buvo perimta analizės schema, įrodanti, kad partijų konfliktai dėl gerovės ir perskirstymo iš esmės atspindi galios santykius ekonominėje srityje (Alfonso, Papadopoulos, 2015). Pagal šį modelį, profesinės sąjungos ir socialdemokratinės partijos atstovauja mažas pajamas gaunančioms grupėms ir todėl siekia didinti gerovę, kartais palaikydamos krikščionis demokratų. Atvirkščiai, deši-

niosios partijos ir darbdaviai siekia su tuo kovoti didesnių pajamų grupių vardu. Dabartiniu metu šis modelis tapo iš dalies netinkamas, nes nebeatspindi dabartinių rinkimų preferencijų. Daugelyje šalių kraštutinės (radikaliosios) dešinės partijos tapo stipriomis konkurentėmis darbininkų klasei, o socialdemokratinės partijos nukreipė savo dėmesį į „naujasias“ vidurines klases viešajame sektoriuje, sveikatos priežiūroje ir švietimo srityje.

Tradiciskai būtent darbininkų klasė visada buvo laikoma labiau remianti valstybinį reguliavimą ir gerovės perskirstymą nei kitos klasės, o kairieji buvo pripažįstami tokių interesų gynėjais. Tačiau dabar išryškėja politinė anomalija ar bent jau matomas reiškinys, kad darbininkų klasė savo balsus linkusi atiduoti dešiniuosios ar net kraštutinės dešinės partijoms.

Yra autorių (Mudde, Van der Brug, Fennema, Kriesi), kurie kraštutinės dešinės palaikymą grindžia protesto modeliu (De Lange, 2011). Tai – kraštutinės dešinės gebėjimas mobilizuoti mases kaip priešiško pagrindinems partijoms išraiška. Rinkėjai už kraštutinę dešinę balsuoja išreikšdami savo nepasitenkinimą ir nusivylimą dėl darbo, socialinio statuso ir pragyvenimo lygio, nes juos lydi nerimas ir baimė dėl ekonominio nuosmukio, jie neužtikrinti, ar išlaikys darbo vietą, nusiminę dėl įgūdžių devalvacijos ir kvalifikacijos (Guibernau, 2010).

Skirtingi moksliniai tyrimai įrodo skirtingų profesijų ir gerovės šovinizmo palaikymo ryšį. Pavyzdžiui, Daniel Oesh ir Line Rennwald iš Šveicarijos atliko tyrimą, kuriame įvairiose Europos šalyse nuo 2002 iki 2014 metų analizuojamas skirtingų rinkėjų profesinių segmentų vystymasis, įrodantis profesinių segmentų įtaką dėl palankumo gerovės šovinizmui (Oesch, Rennwald, 2017). Pavyzdžiui, sociokultūrinių specialistų segmentas (t. y. gydytojai, mokytojai, socialiniai darbuotojai ir kt.) yra labiau linkę balsuoti už kairiąsias partijas, o darbdaviai ir vadovai – už centro dešinę. Kraštutinės dešinės partijos meta iššūkį centro dešinės partijoms konkuruojant dėl smulkaus verslo savininkų balsų ir iššūkį kairiosioms partijoms konkuruojant dėl tradicinės darbo klasės paramos.

Įprastai gerovės šovinizmas yra ryškiausias tarp grupių, kurios nemėgsta imigrantų savo tiesioginėje aplinkoje, turinčių išankstinių nusistatymų ir pageidaujančių socialinio atstumo. Socialinio atstumo poveikis dar labiau pablogėja, kai imigrantai nėra pakankamai ekonomiškai integruoti, kai jie yra per daug atstovaujami kaip neturtingieji ar bedarbiai, t. y. kai imigrantai tampa tomis grupėmis, kurios, tikėtina, gaus paramą. Minėta, kad visuomenėje dažnai vyrauja įsitikinimas, jog imigrantai, o ypač pabėgėliai, yra vedami tik ekonominių paskatų, siekia gauti nedarbo, sveikatos ir kitas socialines pašalpas ir taip „apkrauna“ gerovės sistemas bei sukuria konkurenciją vietiniams gyventojams dėl ribotų gerovės išteklių.

Dažnai visuomenėje pabėgėliai yra traktuojami ne tik kaip tie asmenys, kurie pelnosi iš gerovės sistemų, bet ir kaip našta likusiai, piliečiams tenkančiai gerovės sistemai. 2017 metų Tarptautinio valiutos fondo ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ataskaitoje nagrinėjamas prieglobsčio prašytojo išlaikymo valstybei kainos kompleksiskumas, kai išlaikymas gali sudaryti didžiules išlaidas, nes apima apgyvendinimą, išsilavinimą, sveikatos ir kitas socialines išlaidas (Vadlamannati, Kelly, 2017). Padidėjusi finansinė našta valstybei dėl socialinių išlaidų reiškia, kad arba vietiniai gyventojai turi dalytis socialinėmis išmokomis dėl padidėjusio socialinių gavėjų skaičiaus, arba mokėti daugiau mokesčių, kad būtų pakankamai finansuojamos padidėjusios gerovės išlaidos. Tai lemia, kad abi grupės – tiek didelės pajamas gaunantys asmenys dėl mokesčių augimo, tiek mažas pajamas gaunantys as-

menys dėl socialinių paslaugų sumažėjimo ir būtinybės „dalytis“ – yra pasipiktinę pabėgėlių priėmimu.

Gerovės šovinizmui taip pat turi įtakos gerovės valstybės ir darbo rinkos sąveika. Nelanksti darbo rinka neleidžia imigrantams, pabėgėliams ir dažnai nekvalifikuotiems darbuotojams „įeiti“ į darbo rinką ir tai netiesiogiai generuoja palankumą gerovės šovinizmui. Darbo rinkos sąlygos ir lankstumas yra ypač aktualūs pabėgėliams, kurie sudaro pažeidžiamiausią grupę iš visų migrantų. Jie nuolat susiduria su įvairiais iššūkiais įsidarbindami, kai išryškėja kalbos barjerai ar atsiranda prisiregistravimo sunkumų dėl mažos arba jokios darbo patirties priimančioje valstybėje. Taip pat yra daugybė teisinių kliūčių, pavyzdžiui, kai leidimai gyventi valstybėje dažnai būna laikini ir pratęjami tik tenkinant įsidarbinimo ir kitas sąlygas. Tačiau darbdaviai dažnai nenori investuoti savo laiko ir pinigų į darbuotoją, kuris gyvena laikinai, be to, dėl darbuotojų apsaugos įstatymų dažnai būna brangu darbuotoją atleisti. Taigi įsisuka savitas užburtas ratas. Be to, pabėgėlių patekimas į darbo rinką, ypač į žemos kvalifikacijos darbo rinkos segmentą, taip pat gali prisidėti prie santykinio darbo užmokesčio mažėjimo ir nekvalifikuotų darbuotojų nedarbo didėjimo (Angrist, Kugler, 2003). Todėl žemos kvalifikacijos darbuotojai, kurie baiminasi dėl savo ekonominės padėties pablogėjimo ir susiduria su užimtumo iššūkiais dėl šiuolaikinių atviros ekonominės politikos bruožų, tiesiog neproporcingai remia kraštutinės dešinės partijas, kurios ne tik piktinasi pabėgėlių priėmimu, bet ir prieštarauja pačiai globalizacijos skatinamai politikai (Kitschelt, 2007). Galiausiai išlieka labai opi nedarbo problema – vis mažiau tikėtina, kad pabėgėliai galės susimokėti mokesčius, ir vis labiau tikėtina, kad jie bus daugiau priklausomi nuo socialinės paramos, taip, remiantis gerovės šovinizmo nuostatomis, kenkiant gerovės valstybei. Juolab kad pabėgėlių nedarbas yra kur kas didesnis nei vietinių gyventojų. Taigi darbo rinka ir jos taisyklės netiesiogiai skatina palankumą gerovės šovinizmui.

Vertėtų atkreipti dėmesį, kad būna atvejų, kai kraštutinės dešinės partijų rinkėjai ir gerovės šovinizmo propaguotojai yra linkę reikšti nepasitikėjimą pačiomis gerovės institucijomis (o ne gerovės persikirstymo principais) ir todėl palaiko dešiniąsias partijas, kurios kritiškai vertina gerovės valstybės funkcionavimą. Toks neigiamas gerovės institucijų suvokimas yra susijęs su lygiateisiškumo požiūriu ir socialinio teisingumo idėjomis bei ypač paplitęs tarp mažiau išsilavinusių asmenų (Cavaille, Ferwerda, 2016). Išties yra sunku sukurti pasitikėjimo ir nacionalinio solidarumo jausmus tarp skirtingų etninių grupių. Viena, tai mažina paramą gerovės valstybei apskritai, nes gyventojai nenori persikirstyti išteklių žmonėms, kuriais jie nepasitiki ir kurių nepažįsta. Tačiau kaip vertinti gerovės šovinizmą tarsi socialinę apsaugą tiems, kurie priklauso etniniu požiūriu apibrėžtai bendruomenei ir prisidėjo prie jos sukūrimo? Juk nesiejant to su ksenofobijos ir rasizmo kultūra, gal tai būtų alternatyvus ir labiau racionaliai apsvaistytas būdas veiksmingai išsaugoti socialinę gerovę?

Kita, tyrimų įrodyta, kad imigracijos padidėjimas gali priešingai – sustiprinti paramą gerovės valstybei. Tai vadinama kompensavimo hipoteze (angl. *compensation hypothesis*) (Finseraas, 2008). Kai kurios populiacijos dalys, ypač tos, kurių yra nepalankesnė padėtis, suvokia didesnę jų pajamų sumažėjimo riziką dėl į šalį atvykstančios darbo jėgos iš užsienio. Todėl, užuot prieštaravusios gerovės sistemai, jos dar labiau ją remia, tikėdamosi didesnės pagalbos įveikiant potencialius pajamų nuostolius.

Galiausiai, reikėtų atkreipti dėmesį, kad yra stiprus gerovės šovinizmo idėjų palaikymo bei sklaidos ir gerovės valstybės režimo tipo ryšys. Gerovės šovinizmo reiškiamasis labiau tikėtinas valstybėse, turinčiose universalius gerovės valstybės režimus. Pavyzdžiui, Skandinavijoje, kuriai būdingas lygybe grįstas gerovės valstybės režimas, užsienyje gimę gyventojai gali sąlygiškai nesunkiai gauti socialinę pašalpą ir čia (Norvegijoje, Švedijoje, Danijoje) pastebimos aiškesnės gerovės šovinizmo nuotaikos. Tačiau valstybėse, kur yra profesijomis grįstas gerovės valstybės režimas, pavyzdžiui, Ispanijoje ar Vokietijoje, galimybė naudotis tam tikromis gerovės programomis, tarkime, bedarbio pašalpomis, priklauso nuo tinkamumo sąlygų, kai nustatomas minimalus laikotarpis, per kurį asmuo turėjo mokėti įmokas, o suteikiama parama yra proporcinga ankstesniems įnašams. Kitaip tariant, imigrantai, kaip ir kiekviena kita gyventojų grupė, turi teisę gauti tiek, kiek jie patys prie to prisidėjo. Todėl tokio režimo gerovės valstybėse nėra didelės konkurencijos su imigrantais dėl gerovės išmokų (Fernández-Albertos, Manzano, 2016). Taigi šiuo atveju nelieka kraštutinės dešinės partijų keliamos problemos ir nekyla poreikio kitaip riboti gerovę imigrantams. Iš dalies tai daro pati sistema, todėl čia gerovės šovinizmo palaikymas atitinkamai turėtų būti mažesnis.

Socialinės programos yra rengiamos pagal skirtingus perskirstymo principus, kurių trys pagrindiniai yra teisingumas (angl. *equity*), lygybė (angl. *equality*) ir poreikis (angl. *need*) (Clasen, Oorschot, 2002). Teisingumo principu siekiama užtikrinti, kad socialinės išmokos būtų lygios įnašui. Teisingumo principas dominuoja, kai siekiama didesnio ekonominio produktyvumo. Socialinės politikos srityje teisingumo principo įgyvendinimas geriausiai pasireiškia kuriant socialinio draudimo programas – tie, kurie daugiau prisideda, t. y. padaro didesnius įnašus (paprastai dėl didesnių pajamų), gauna didesnę naudą nedarbo, ligos ar senatvės atveju. Teisingumo principas išlaiko pavienių asmenų statuso skirtumus ir todėl yra pagrindinis konservatyvaus gerovės valstybės režimo bruožas. Priešingai, pagal lygybės principą reikalaujama, kad nauda būtų teikiama visiems vienodai, nepaisant asmenų indėlio ar poreikio. Šis principas taikomas, kai pagrindinis tikslas visuomenėje yra „malonūs socialiniai santykiai“. Tokios visuotinės išmokos būdingos socialdemokratiniam gerovės valstybės režimui. Galiausiai, pagal poreikio principą reikia, kad išmokos būtų pritaikomos materialiniams poreikiams. Todėl čia gerovės programos pirmiausia turėtų būti skirtos pajamų perskirstymo „apačioje“ esantiems asmenims, t. y. ten, kur kiekviena perduoto vieneto ribinė nauda yra didžiausia. Poreikio principas turėtų dominuoti, kai asmens vystymasis ir asmeninė gerovė yra pagrindinis socialinis tikslas. Gerovės pagal poreikius teikimas yra liberalaus gerovės valstybės režimo kertinis akmuo.

Taigi gerovės šovinizmą iš dalies lemia socialinių išmokų architektūra ir ją grindžiantys perskirstymo teisingumo principai. Konkrečiau kalbant, lygybe ir poreikiais grįstos socialinės programos yra labiau linkusios pritraukti vietinę kraštutinės dešinės partijų kritiką. Atvirksčiai, socialinės apsaugos sistemos, grįstos teisingumo principais, turėtų būti mažiau pažeidžiamos. Tai yra kontroversiška, nes būtent šis (teisingumo) principas pasižymi mažu skirtumu tarp vietinių ir nevietinių gyventojų, nes paprasčiausiai išmokos priklauso nuo įmokų, nepaisant, ar asmuo yra vietinis (tai ypač pabrėžti yra linke gerovės šovinizmo šalininkai), ar nevietinis.

Viena iš pagrindinių šios tematikos „vietinių gyventojų“ problemų yra ta, kodėl „likimo nuskriaustieji“, „socialiai atskirtieji“, t. y. asmenys, gaunantys mažas pajamas ir esantys už-

ribyje, taip pat kaip ir kai kurie žemesniosios vidurinės klasės dalies asmenys per rinkimus balsuoja labiau už ekstremistinę dešinę, o ne už kairiąją politinę pusę, t. y. kodėl Vakarų Europoje socialistai, socialdemokratai, darbo partijos ir eurokomunistai patiria krizę, o jų elektoratas vis dar traukiasi? Ar tai yra pačių kairiųjų teorinės ir praktinės veiklos silpnumo įrodymas, ar, atvirkščiai, ekstremistinė dešinė yra pajėgi su savo nacionalistine ideologija ir praktine emigrantų atmetimo politika pasiūlyti efektyvesnę ir veiksmingesnę politiką? O gal tai yra ir viena, ir kita? Dabartinė santykinai pastovi daugelio Vakarų šalių vidutinių ir žemutinių klasių pajamų stagnacija, atrodytų, turėtų stimuliuoti kairiųjų politinių jėgų proveržį, tačiau to beveik niekur, gal išskyrus tik Portugaliją ir kažkuria prasme – Švediją, nepastebima. Negi „socialdemokratinis projektas“ tebėra tik „senųjų gerųjų“, pokarinių gerovės valstybės „aukso amžiaus“ laikų istorija? Kokių dar palankesnių socialinių sąlygų susiformavimo kairiesiems trūksta – juk darbo jiems apšiai yra visose gyvenimo srityse. Be socialiai atskirtųjų problemų sprendimo, didžiulio darbo laukia pirmiausia viešasis sektorius, o, jį sutvarkius, galima laukti ir socialiai atskirtųjų dalies sumažėjimo. Kodėl tai nevyksta? Dar keisčiau atrodo Vidurio ir Rytų Europos šalių padėtis. Pokomunistinė neoliberali konkurencinė situacija šiose šalyse visada reiškė didelės dalies atskirtųjų buvimą ir dideles socialines problemas. Kodėl čia ir toliau niekaip nesustiprėja socialdemokratinės partijos, kurios tokios turėtų būti ne tik pagal pavadinimus, bet ir teorijos bei veiklos turinį? Negi teisinga išvada, kad Europos Sąjungos projektas iš dalies išsikvepia, centro dešinės ir centro kairės jėgos susilpnėja, o kaip jų alternatyva sustiprėja ekstremistinė dešinė, kuri pasisako prieš Europos Sąjungos federalizaciją iš esmės? Iš kitos pusės vertinant, negi šiuolaikiniame pasaulyje, be federalizacijos, nebėra įmanoma sukurti nacionalinį „demokratinį socializmą“, prie kurio buvo labai priartėta aštuntame praėjusio amžiaus dešimtmetyje? Viena yra aišku tikrai, kad ekstremistinė dešinė sugeba efektyviai sutelkti savo rinkėjus pagal gerovės šovinizmo ideologiją, kuriai veiksmingų priešpriešų socialdemokratinė ar eurokomunistinė kairė paprasčiausiai neturi, o gal ir nesistengia turėti ir jų neieško.

Išvados

- 1) Gerovės šovinizmas yra ekstremistinės dešinės politinių jėgų ideologija ir praktika vienu ir tuo pačiu metu tiek Vakarų šalyse, tiek ir Vidurio bei Rytų Europoje.
- 2) Gerovės šovinizmas turi savo pasiūlą ir paklausą.
- 3) Šiuolaikiniame Vakarų pasaulyje (ir prie jos besijungiančioje Vidurio ir Rytų Europoje) vietiniai gyventojai dėl gerovės šovinizmo politikos pasisako prieš savo šalių gerovės valstybių socialinių sistemų panaudojimą imigrantų problemoms finansuoti ir spręsti.
- 4) Ekstremistinė dešinė efektyviau ir veiksmingiau negu kairiosios politinės jėgos savo šalyse išnaudoja vidutinių ir žemutinių gyventojų sluoksnių nepasitenkinimą esama socialine padėtimi ir siūlo tokias nacionalines veikimo programas, kuriomis propaguojamas socialinės atskirties sumažėjimas, jeigu bus „atmetami“ nevietiniai gyventojai.
- 5) Gerovės šovinizmas reikštis labiau gali universalaus perskirstomojo ir socialdemokratinio Šiaurės Europos tipo gerovės valstybėse, kuriose kvalifikacinės sąlygos socialinei paramai gauti visada buvo lengvesnės ir labiau prieinamos visiems gyventojams.

- 6) Ekstremistinė dešinė sugeba efektyviai sutelkti savo rinkėjus pagal gerovės šovinizmo ideologiją, kuriai veiksmingų priešpriešų socialdemokratinė ar eurokomunistinė kairė paprasčiausiai neturi, o gal ir nesistengia turėti ir jų neieško.

Literatūra

Alfonso, A., Papadopoulos, Y. 2015. How the Populist Radical Right Transformed Swiss Welfare Politics: From Compromises to Polarization. *Swiss Political Science Review*, 21(4). <https://doi.org/10.1111/spsr.12182>

Andersen, J. G., Bjørklund, T. 1990. Structural changes and new cleavages: The progress parties in Denmark and Norway. *Acta Sociologica*, 33 (3). <https://www.jstor.org/stable/4200798> ; <https://doi.org/10.1177/000169939003300303>

Angrist, J. D., Kugler, A. D. 2003. Productive or Counter-Productive? Labour market institutions and the effect on EU natives. *The Economic Journal*, 113(488). <https://www.jstor.org/stable/3590203> ; <https://doi.org/10.3386/w8660>

Careja, R., Elmelund-Præstekær, C., Baggesen Klitgaard, M., Larsen, E. G. 2016. Direct and Indirect Welfare Chauvinism as Party Strategies: An Analysis of the Danish People's Party. *Scandinavian Political Studies*, 39(4). <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12075>

Cavaille, C., Ferwerda, J. 2016. *Understanding the Determinants of Welfare Chauvinism: the Role of Resource Competition*. Working paper, Georgetown University: Washington, DC.

Clasen, J., Oorschot, W. 2002. Changing principles in European social security. *European Journal of Social Security*, 4(2). <https://doi.org/10.1023/A:1020520321533>

De Lange, S. L. 2011. Radical Right-Wing Populist Parties in Office-A Cross-National Comparison. In Backes U., Moreau P. (Eds.) *The Extreme Right in Europe. Current Trends and Perspectives*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. <https://doi.org/10.13109/9783666369223.171>

Edsall, T. B. 2014. The Rise of 'Welfare Chauvinism'. *The New York Times* (20141216). <https://www.nytimes.com/2014/12/17/opinion/the-rise-of-welfare-chauvinism.html>

Eichhorst, W., Giulietti, C., Guzi, M., Kendzia, M., Monti, P., Frattini, T., Nowotny, K., Huber, P., Vandeweghe, B. 2011. The Integration of Migrants and its Effects on the Labour Market. *IZA Research Report No. 40*. http://ftp.iza.org/report_pdfs/iza_report_40.pdf

Emmenegger, P. & Careja, R. 2012. From Dilemma to Dualization: Social and Migration Policies in the Reluctant Countries of Immigration. In Emmenegger, P., Hausermann, S., Palier, B. & Seele-Kaiser, M. (Eds.). *The Age of Dualization: The Changing Face of Inequality in Deindustrializing Societies*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199797899.003.0006>

Ennsner-Jedenastik, L. 2017. Welfare Chauvinism in Populist Radical Right Platforms: The Role of Redistributive Justice Principles. *Social Policy & Administration*, 52(1). <https://doi.org/10.1111/spol.12325>

Fernández-Albertos, J., Manzano, D. 2016. Dualism and support for the welfare state. *Comparative European Politics*, 14(3). <https://doi.org/10.1057/cep.2014.32>

Finseraas, H. 2008. Immigration and Preferences for Redistribution: An Empirical Analysis of European Survey Data. *Comparative European Politics*, 6(4). <https://doi.org/10.1057/cep.2008.3>

Guibernau, M. 2010. Migration and the rise of the radical right. Social malaise and the failure of mainstream politics. *Policy network paper*. <https://www.opendemocracy.net/en/5050/migration-rise-of-radical-right/>

Heizmann, B., Jedinger, A., Perry, A. 2018. Welfare Chauvinism, Economic Insecurity and the Asylum Seeker "Crisis". *Societies*, 8(3). <https://doi.org/10.3390/soc8030083>

Kitschelt, H. 2007. Growth and Persistence of the Radical Right in Postindustrial Democracies: Advances and Challenges in Comparative Research. *West European Politics*, 30(5). <https://doi.org/10.1080/01402380701617563>

Neumayer, E. 2004. Asylum Destination Choice. What Makes Some West European Countries More Attractive Than Others? *European Union Politics*, 5(2). <https://doi.org/10.1177/1465116504042444>

Oesch, D., Rennwald, L. 2017. Electoral Competition in Europe's New Tripolar Political Space: Class Voting for the Left, Centre-Right and Radical Right. *European Journal of Political Research*, 57(4). <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12259>

Reeskens, T.; Van Oorschot, W. 2012. Disentangling the 'New Liberal Dilemma': On the relation between general welfare redistribution preferences and welfare chauvinism. *International Journal of Comparative Sociology*, 53(2). <https://doi.org/10.1177/0020715212451987>

Reid, S. 2015. Torn apart by an open door for migrants: Sweden is seen as Europe's most liberal nation, but violent crime is soaring and the Far Right is on the march. *Daily Mail (2015.11.14)*.

Schumacher, G., Kersbergen, K. 2014. Do Mainstream Parties Adapt to the Welfare Chauvinism of Populist Parties? *Party Politics*, 22(3). <https://doi.org/10.1177/1354068814549345>

Vadlamannati, K. C., Kelly, G. 2017. Welfare Chauvinism? Refugee Flows and Electoral Support for Populist-right Parties in Industrial Democracies. MPRA Paper No. 81816. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/81816/> ; <https://doi.org/10.2139/ssrn.3034518>

Waal, J., Achterberg, P., Houtman, D., Koster, W., Manevska, K. 2010. 'Some are more Equal than Others': Economic Egalitarianism and Welfare Chauvinism in the Netherlands. *Journal of European Social Policy*, 20(4). <https://doi.org/10.1177/0958928710374376>